

De Bijbel in het midden

Het geloofsgesprek te midden van verschillen

Prof.dr. Maarten Wisse

Versie: 1.0, 2 oktober 2018

Inhoud

1. De urgentie van het geloofsgesprek	2
2. Het geloofsgesprek te midden van verschillen: een diagnose	4
Drie hoofdstromen binnen de Protestantse Kerk	4
Het verdwijnen van de catechetische cultuur	6
De opkomst van de vrijetijdscultuur	7
De opkomst van een ervaringscultuur	8
3. De Bijbel in een cultuur van de ervaringen van liefhebbers	9
In de aanwezigheid van Christus en de ruimte van de Geest	9
In gemeenschap met hen die ons voorgingen	10
De Bijbel is een complexe verzameling boeken	10
Niet elk Bijbelgedeelte leent zich voor elk geloofsgesprek	12
Overeenkomsten zien	12
De lezers hebben een rol	13
4. Praktische aspecten van het geloofsgesprek	13
a. Tussen veiligheid en uitdaging	14
b. Meer dan alleen rationeel nadenken	14
d. Macht is overal	15
e. Voor het aangezicht van God	16
Materiaal om in de gemeente het geloofsgesprek aan te gaan	17

1. De urgentie van het geloofsgesprek

Een goed gesprek: dat is het jaarthema dat dit jaar in de Protestantse Kerk centraal staat. Het gaat niet zomaar om een goed gesprek. Het gaat om een geloofsgesprek, een gesprek over wat je ten diepste beweegt, over je geloof, je twijfel, over God en over Jezus.

Een goed gesprek wil iedereen wel. Toch blijkt het in de praktijk allesbehalve vanzelfsprekend. In de kerk zijn we met veel dingen bezig. Kerkenraden geven leiding aan het kerkelijke leven. Er moet van alles georganiseerd worden. Vieringen worden voorbereid. Soms is het kerkelijke leven ook zo kwetsbaar geworden dat we al blij zijn als we alles draaiende houden. Dan is kerkelijk leven overleven geworden. Voor je het weet ben je steeds met dingetjes bezig. Het gaat niet meer over de kern van kerk-zijn, over de wezenlijke zaken.

Er is een heleboel dat het goede gesprek in de weg zit. In de Protestantse Kerk zijn dat vaak ook onderlinge verschillen. Het kan zomaar zijn dat die onderlinge verschillen niet worden uitgesproken. Misschien is de gemeente waarvan je deel uitmaakt onlangs gefuseerd met die uit een buurdorp. Die twee gemeenten waren eigenlijk best verschillend, maar ze konden afzonderlijk niet meer voortbestaan. Dan zoek je maar naar wat bindt, want je moet het toch met elkaar doen. Je weet van elkaar niet precies wat je gelooft en je bent bang om elkaar voor het hoofd te stoten. Daarom heb je het maar niet over wat je ten diepste aangaat. Het voelt veilig om het over al de dingetjes te hebben die je moet regelen. Je hoeft elkaar niet op je diepste motieven te bevragen. Het zou kunnen zijn dat je het daarover helemaal niet eens bent. Daarom kiezen we maar de veilige weg, maar we missen wel iets heel wezenlijks.

Zo heel somber hoeft het perspectief natuurlijk helemaal niet te zijn. Ook in bloeiende geloofsgemeenschappen worden lang niet altijd heel diepe geloofsgesprekken gevoerd. Het gebeurt, maar het gebeurt ook maar al te vaak niet. Wanneer proef je elkaar nu eens echt de nieren? Wanneer vraag je nu eens echt zo ver door dat je elkaar van hart tot hart gaat begrijpen?

In de kerk kunnen we niet zonder geloofsgesprekken. De kerk is een gemeenschap die bijeen wordt gehouden door de band met Jezus Christus. Om samen aan die gemeenschap richting te geven, is het onderlinge geloofsgesprek onmisbaar. Elke keer als we samen als gelovigen voor een keuze staan, heeft die keuze met ons geloof te maken. Als je dan niet met elkaar spreekt, is het onmogelijk om gezamenlijk een keuze te maken. Hoe zul je elkaars voorkeuren begrijpen als je elkaars hart niet geproefd hebt en weet wat daar leeft? Als je de zorgen niet gehoord hebt die je broer of zus in de Heer heeft bij sommige keuzes? Daarvoor moet je doorvragen en de tijd nemen. De ziel van je broer en zus in de Heer gaat niet zomaar na vijf minuten al open. Als je dat gesprek over elkaars motieven pas voert als de keuze gemaakt moet worden, ben je te laat.

De kerk is ook zoveel meer dan een groep mensen die af en toe een keuze moet maken. Het is een gemeenschap van gelovigen, een verzameling mensen die een nieuwe familie moet

gaan vormen. Dat gaat niet vanzelf. Vaak ken je elkaar niet goed. Vaak zit je ook heel verschillend in elkaar. De één praat weinig. De ander praat veel. De één vindt de ander maar een beetje irritant en loopt hem of haar daarom liever maar voorbij. De gemeente van Christus is er vanuit een heel hoge roeping. We moeten het koninkrijk van vrede en gerechtigheid waar we met Kerst over horen, oefenen. Anders wordt het geen werkelijkheid. Wat in eerste instantie een groep mensen is die allemaal iets met Jezus en de kerk hebben, moet een familie van broers en zussen worden. Om met het Nieuwe Testament te spreken: het moeten leden worden van één lichaam, het lichaam van Christus.

Dat is een hoge roeping! Veel gemeenteleden zullen terecht het idee hebben dat we daar nog heel ver vandaan zijn. Toch is dat de inzet. Daarom voeren we het geloofsgesprek, als oefening op weg naar het koninkrijk van God. Tegelijkertijd is het ook de vervulling van het koninkrijk van God. In die geloofsgesprekken licht iets op van de nieuwe familie die vanuit het Evangelie ontstaat.

Allereerst is het goed om te omschrijven wat we onder de term 'geloofsgesprek' verstaan. In deze handreiking geven we die term een heel specifieke betekenis. Als we het woord nemen zoals het er staat, is elk gesprek over het geloof een geloofsgesprek. Dat is ook zeker een terechte invulling van de term, maar die is voor ons doel te breed. Alles wat we in de kerk en in ons geloof doen, kan hier niet ter sprake komen. We vullen de term daarom in deze handreiking specifieker in.

We vatten de term in deze handreiking als volgt op:

Een geloofsgesprek is een gesprek over en vanuit het geloof waarbij er sprake is van meer of minder radicale verschillen.

Een geloofsgesprek voeren, betekent in deze handreiking: je van hart tot hart met elkaar verstaan als het gaat over het geloof. Je legt daarin je motieven bloot. Je doet dat zo dat je er wederzijds door verrijkt wordt, ook al word je het misschien helemaal niet met elkaar eens.

We houden in deze handreiking een pleidooi voor het voeren van zulke gesprekken rondom de Bijbel. Geloofsgesprekken hebben voeding nodig. Die voeding is niet willekeurig. Er zijn betere en minder goede voedingsmiddelen. Geloofsgesprekken hoeven zeker niet altijd aan de hand van de Bijbel gevoerd te worden. Ze worden dat lang niet altijd en dat is prima. De centrale stelling die we in deze handreiking naar voren brengen, is deze:

Het geloofsgesprek rondom de Bijbel heeft een bijzondere waarde voor de omgang met geloofsverschillen, omdat in de Bijbel zelf een veelheid van stemmen aan de orde komt.

Als we leren met de verschillende stemmen in de Bijbel om te gaan, zijn we ook beter in staat om elkaars verschillende manieren van geloven te begrijpen en te aanvaarden. We kunnen dus onze omgang met verschillende manieren van geloven oefenen door het gesprek rondom de Bijbel te voeren.

Deze handreiking wil dergelijke geloofsgesprekken stimuleren en ook uitdagen ze te voeren. Deze handreiking is geslaagd als ze teweegbrengt wat ze bepleit. Ze is in eerste instantie gepresenteerd aan de generale synode. In deze handreiking wordt stof tot

nadenken geboden op een fundamenteel niveau. Er ligt voor kerkenraden, ringen, classes en de synode een taak om verder te gaan dan alleen het praktisch stimuleren van goede gesprekken. Dat moeten we zeker ook doen. Maar we moeten ons ook rekenschap geven van dieperliggende factoren in onze cultuur en onze kerk die het geloofsgesprek beïnvloeden. Verder moeten we terug naar de basis van ons geloof om te zien wat die ons aan inspiratie leveren om het geloofsgesprek te voeren. Daarom heeft deze handreiking de volgende opbouw: eerst kijken we naar wat er aan de hand is. Vervolgens kijken we naar een gelovige basis voor het aangaan van het gesprek. Dat is vooral de manier waarop het geloofsgesprek te midden van verschillen zich verhoudt tot de omgang met de Bijbel. In een derde stap trekken we vanuit die basis lijnen naar het concrete geloofsgesprek.

2. Het geloofsgesprek te midden van verschillen: een diagnose

De Protestantse Kerk in Nederland is een kerk waarvan gelovigen deel uitmaken met zeer verschillende opvattingen. Dat maakt het geloofsgesprek er zeker niet eenvoudiger op. Hoe groter de onderlinge verschillen zijn, hoe verleidelijker het wordt om een beetje langs elkaar heen te leven. Je zoekt de mensen op die op je lijken. Dat maakt het gesprek veel eenvoudiger. Of je doet soms net alsof die onderlinge verschillen er eigenlijk niet zijn. Ze zijn te verwaarlozen.

Toch bijt het. Je maakt als gemeente wellicht keuzes die maar in een klein gedeelte van de gemeente draagvlak hebben. Er zijn niet veel gemeenten meer waarin iedereen hetzelfde denkt. Als ze er al ooit geweest zijn. Als er dan mensen in commissies en de kerkenraad zitten die ongeveer gelijk denken, kunnen ze de hele gemeente gijzelen en meenemen in een bepaalde richting. Dan haken anderen af.

Eigenlijk is dat een heel slechte reden om het geloofsgesprek te voeren. De beste reden om het geloofsgesprek te voeren, is om samen gemeente van Jezus Christus te zijn en te worden. Daarin verdient iedereen het, gehoord te worden.

Luisteren is niet alleen een menselijke deugd, maar ook een roeping. Proeven wat de ander beweegt, is een oefening in geloof. Je oefent je om erin te geloven dat de ander net zoals jij de Geest van Christus ontvangen heeft.

De ander heeft jou iets te zeggen wat je zonder haar of hem niet kon bedenken. Hoe lastig die onderlinge verschillen ook zijn, ze zijn de enige manier om als broers en zussen in de Heer iets te leren. Zo kom je verder op de weg naar het koninkrijk van God.

Drie hoofdstromen binnen de Protestantse Kerk

Waar bevinden we ons als Protestantse Kerk als het gaat om onderlinge verschillen? Er zijn oneindig veel verschillen denkbaar. Als we naar verschillen kijken die primair relevant zijn voor het geloofsgesprek, zijn er wel degelijk een aantal patronen te ontdekken. Diversiteit is er in het christendom altijd geweest. Echter, met name sinds de Verlichting zijn er in het protestantisme een aantal hoofdstromen ontstaan waarvan we ook in deze tijd de patronen nog heel duidelijk kunnen herkennen. Dat heeft alles te maken met de omgang met de

Bijbel. Daarom is het voor het geloofsgesprek rondom de Bijbel van belang om deze hoofdstromen in beeld te krijgen. De eenheid van de Bijbel als boek van God wordt in de Verlichting ter discussie gesteld en door een groot deel van het christendom losgelaten. Een ander deel neemt het juist voor die eenheid van de Bijbel op. Dat heeft sinds de negentiende en de twintigste eeuw geleid tot scherpe tegenstellingen tussen traditionele (of beter gezegd: anti-moderne) en moderne vormen van christendom. Deels zijn de scherpe kanten wat van die tegenstellingen afgegaan. Anderzijds zijn ze in de praktijk nog springlevend. De belangrijkste nieuwe ontwikkeling die zich vanaf de tweede helft van de twintigste eeuw op steeds grotere schaal heeft voorgedaan, is de opkomst van de evangelische of evangelicale beweging.

Het loont de moeite om die drie stromingen eens wat preciezer onder de loep te nemen. Aanvankelijk zijn er dus twee hoofdstromen: ten eerste een traditionele vorm van protestantisme dat aan de Bijbel als eenheid vasthoudt. De gereformeerde belijdenisgeschriften worden in dit deel van de kerk gezien als de weergave van de eenheid van de boodschap van de Bijbel. De nadruk in de boodschap van de Bijbel ligt in dit deel van de kerk heel sterk op heil, op verlossing van onze persoonlijke schuld, al worden recent de beleving van deze relatie met God en de navolging van Christus steeds belangrijker.

Daartegenover ontwikkelde zich wat we nu het oecumenisch-liturgisch deel van de kerk zouden kunnen noemen. Hierin werd de eenheid van de Bijbel langzamerhand losgelaten. De Bijbel werd een menselijk boek dat de sporen vertoont van de ontstaansgeschiedenis van de teksten. Ook ontwikkelde zich een brede waaier van omgaan met belijdenisgeschriften. Dit deel van de kerk heeft haar eenheid in de tweede helft van de twintigste eeuw vooral gevonden in een herontdekking van de liturgie (zie Marcel Barnard, *Tot Gods eer*, 2017). Als het gaat om de inhoud is dit deel van de kerk sterk verbonden met de omringende cultuur en de nood van de wereld. Het geloof in God moet handen en voeten krijgen in ons leven. Persoonlijke verlossing van de zonde speelt in dit deel van de kerk doorgaans een minder grote rol.

Een belangrijke ontwikkeling is de opkomst van wat we het evangelicale deel van de kerk noemen. Die opkomst doet zich voor in zowel het traditionele als het oecumenisch-liturgische deel van de kerk. De opkomst van een evangelicale geloofsbeleving betekent vaak de introductie van een andere manier van vieren, maar ook een andere manier van omgaan met bidden en het ervaren van het geloof. Het betekent voor sommigen ook een ander wereldbeeld. God doet wonderen, ook vandaag, is een belangrijke overtuiging onder evangelicale gelovigen. Dat kleurt de manier van denken over de boodschap van de Bijbel. De Bijbel wordt vaak gezien als een eenheid, maar misschien nog wel belangrijker: de Bijbel is eerst en vooral een praktische gids voor het leven met God.

In veel gemeenten in de Protestantse Kerk lopen deze drie vormen van geloofsbeleving kriskras door elkaar heen. Wel heeft de gemeente als geheel in haar manier van vieren vaak een gerichtheid op één van deze drie tradities. Dat is in de Protestantse Kerk meestal een gerichtheid op een traditionele of een oecumenisch-liturgische vorm van vieren. Bij veel keuzes die gemaakt moeten worden, spelen deze tradities een rol. Als een gemeente moet besluiten welke liturgische vormen in de erediensten een plaats hebben, doet zich daar een concrete aanleiding voor het geloofsgesprek voor. Tegelijkertijd is er ook een machtsspel

gaande. Wie gaat bepalen welke vorm er wordt gekozen? Zelfs als een gemeente het oprechte verlangen heeft om elkaar vast te houden, bepalen liturgische vormen de sfeer en dus mede de geloofsbeleving.

De verschillen in de kerk zijn lang niet alleen een kwestie van overtuigingen. Integendeel zelfs. Het gaat om rituelen, om ervaringen en om gevoelens die niet zomaar even tijdens een goed gesprek boven water te krijgen zijn of waar je het 'over eens kunt worden'. De verschillen zitten diep. Ze gaan zo ver dat leden van dezelfde gemeente elkaar soms nauwelijks als broers en zussen in dezelfde Heer kunnen (h)erkennen. Dat is ook niet vreemd als je de beschrijvingen van de verschillende stromingen op je laat inwerken. Het gaat voor de één letterlijk om eeuwig wel of wee, terwijl het voor de ander gaat om ruimte voor fundamentele inzichten uit de moderne tijd en een bezorgdheid over rechtvaardige verhoudingen tussen mensen. Voor iemand anders gaat het over het verwaarlozen van de gaven van de Geest, van wat God nu in onze tijd wil doen.

We hebben tot hiertoe een aantal fundamentele geloofsverschillen binnen de kerk besproken. De omgang daarmee wordt mede beïnvloed door drie culturele ontwikkelingen die we hieronder kort bespreken.

Het verdwijnen van de catechetische cultuur

Ontwikkelingen in de kerk staan nooit los van ontwikkelingen in de cultuur. De kerk is in de afgelopen eeuw beslissend van positie veranderd. Haar positie is verschoven van een centrale plek in de cultuur naar een positie aan de zijlijn. Die centrale plek in de cultuur betekende dat kerken als vanzelf aanspraak konden maken op een rol in de opvoeding. De kerk had macht, want ze had de sleutel in handen tot eeuwig heil. Vanuit die positie kon ze de mensen ook bijbrengen wat ze over het geloof moesten weten. Kerken voedden gelovigen op tot goede deelnemers aan het kerkelijk leven. Daar hoorde kennis bij en daarom catechese.

De catechetische cultuur strekte zich veel verder uit dan alleen een wekelijks uur catechese voor de jeugd. Het ging om alle aspecten van het leven waarin jongeren en latere volwassenen in de wereld van geloof en kerk werden ingevoerd. Zij omvatte het hele leven. Op heel wat plaatsen in de Protestantse Kerk is de catechetische cultuur springlevend. In sommige gemeenten is er een wekelijkse zondagsschool. Vaker gaan kinderen tijdens een gedeelte van de kerkdienst naar hun eigen ruimte voor de kindernevendienst. Bijbelverhalen worden verteld vanaf de basisschool, door ouders en vaak door een christelijke school. Na de periode van de basisschool zijn er de kerkelijke catechese en het jongerenwerk die jongeren met de Bijbel en de christelijke traditie vertrouwd maken.

De catechetische cultuur is in veel gemeenten binnen de Protestantse Kerk aan het verdwijnen of is al verdwenen. In sommige gemeenten is kerkelijke catechese helemaal van de radar verdwenen. In veel andere gemeenten is catechese al lang niet meer primair gericht op het bijbrengen van kennis. Sommige jongeren vinden dat trouwens heel jammer, niet gehinderd als ze zijn door de soms vervelende ervaringen van hun ouders. Ze zijn vaak hongerig om meer over de wondere wereld van Bijbel, geloof en kerk te weten te komen. Op protestants-christelijke scholen zijn Bijbelverhalen vooral aanwezig in het primair

onderwijs en tijdens de eerste jaren van de middelbare school. Verder wordt er op deze scholen niet intensief aan geloofsonderricht gedaan, uitzonderingen daargelaten. Met name reformatorische en evangelische scholen doen zowel in het primair als in het voortgezet onderwijs mee aan de instandhouding van de catechetische cultuur, soms zelfs sterker dan in het verleden het geval was. In gezinnen, *last but not least*, is in heel veel gevallen de catechetische cultuur afwezig of drastisch van vorm veranderd. Er wordt lang niet meer overal dagelijks uit de Bijbel gelezen.

De teloorgang van een catechetische cultuur heeft enorme gevolgen voor het geloofsleven, het geloofsgesprek en het besturen van de Protestantse Kerk. Kennis van de inhoud van het geloof, van Bijbelverhalen en van theologische tradities neemt in snel tempo af. De tijd waarin je als voorganger achteloos naar Bijbelverhalen kon verwijzen om een tekstgedeelte in een breder verband te plaatsen, is in veel gemeenten al lang voorbij. De tijd waarin je met veel gemeenteleden een stevig geloofsgesprek kon voeren, is in veel gemeenten ook al voorbij. Velen in de gemeente weten niet meer bij welke richting in de kerk ze precies horen.

De catechetische cultuur van de afgelopen eeuwen zal niet meer terugkeren op plaatsen waar ze verdwenen is. We kunnen daarover treuren, maar dat heeft geen zin. Het is ook een kans: om opnieuw en op andere manieren de wereld van het geloof te ontdekken.

De opkomst van de vrijetijdscultuur

Je zou kunnen zeggen dat de 'vrijetijdscultuur' die is opgekomen het tegenovergestelde is van de catechetische cultuur. In een catechetische cultuur garandeert de kerk via haar rol als instituut in het leven van mensen een bepaald kennisniveau binnen de kerk. Daarop kan in het geloofsgesprek voortgebouwd worden. Die rol als machtsfactor is de kerk in grote delen van de samenleving kwijtgeraakt. Daarmee is ook de catechetische cultuur verloren gegaan. De kerk kan niet meer bepalen wat mensen willen leren en of ze naar de kerk komen. Daar kiezen ze zelf voor, of niet. Kerkelijke betrokkenheid is cultureel gezien vrijetijdsbesteding geworden, met alle gevolgen van dien.

Niet al die gevolgen zijn overigens negatief. Door het verdwijnen van de catechetische cultuur is het algemene kennisniveau in veel delen van de kerk veel lager. Tegelijkertijd is het onder sommigen juist hoger. Sommigen maken van hun geloof hun liefhebberij en weten er verhoudingsgewijs veel meer van dan anderen. Het is als met veel andere tradities in onze cultuur. Vroeger reden veel mensen in een 2CV, terwijl en ze zich misschien helemaal niet interesseerden voor hun auto. Als hij het maar deed! Nu rijden alleen toegewijde fans nog in die 2CV. Zij zijn wellicht lid van een club en soms zijn ze zelfs in staat om de auto zelf uit elkaar te halen en weer in elkaar te zetten. Wat ooit mainstream was, wordt nu een (fanatieke) liefhebberij, met alle dynamiek die daarbij hoort.

Met kennis van het geloof gaat het eigenlijk net zo. Dat heeft gevolgen voor de dynamiek binnen gemeenten. In een Bijbelkring, een leerhuis of een kerkenraad kan zomaar één lid aanwezig zijn dat er qua kennis en passie ver bovenuit steekt. Dat kan in de eerste plaats vooral heel inspirerend zijn. Laten we deze liefhebbers in allerlei varianten vooral koesteren! In veel gevallen drijft de gemeente op toegewijde vrijwilligers die van de wereld

van hun geloof hun liefhebberij hebben gemaakt. Maar er zitten ook andere kanten aan. Het kan ook tot conflicten leiden. Andere leden van een kring of kerkenraad kunnen beïnvloed worden met de eenzijdigheid van een meer of minder extreme manier van denken. De andere leden hebben immers geen idee en vinden die radicale opvattingen reuze boeiend. Ze klinken zo Bijbels! Positief gesproken kunnen deze vernieuwers (ook predikanten kunnen dat zijn!) de gemeente reformeren en wakker schudden. Negatief gesproken kunnen ze de gemeente verdelen of van de rijkdom van de christelijke traditie afleiden.

De opkomst van een ervaringscultuur

Ten slotte komt er nog een derde culturele ontwikkeling bij: een 'ervaringscultuur'. Als in de kerk de vanzelfsprekende basis van kennis van het geloof veelal ontbreekt, komt er als vanzelf iets voor in de plaats en dat is in onze cultuur vaak 'ervaring' of 'gevoel'. De persoonlijke beleving van de dingen wordt in veel gevallen de laatste instantie waarop je kunt terugvallen. Dat past ook heel goed bij de nieuwe plaats van de kerk in de samenleving. Immers, als je een vorm aanbiedt van vrijetijdsbesteding, dan hoort daarbij dat je daar als deelnemer zelf voor kunt kiezen. Je kunt er dan ook je persoonlijke ervaring in kwijt. De sfeer van je werk is de sfeer van het verstand, maar de vrije tijd is het domein van het gevoel, van de persoonlijke levenssfeer.

Lang niet overal in de kerk is de ervaringscultuur even sterk. Er wordt bovendien ook verzet tegen geboden. Met een ervaringscultuur in de kerk is niet per se heel veel mis. Ze is onvermijdelijk, maar ze beïnvloedt wel op een cruciale manier de geloofsgesprekken. Positief gesproken is in de kerk veel belangrijker geworden wat het geloof met jou als mens doet. Dat is goed. Als je een heleboel kennis hebt, maar je weet die kennis niet met jouw persoonlijke leven van alledag te verbinden, blijft die in de lucht hangen. Een beroep op je ervaring kan ook helpen om geloofsgesprekken te voeren. Door te laten zien hoe je opvattingen verworteld zijn in je persoonlijke beleving, maak je ze begrijpelijk. Bovendien roep je er ook respect mee op. Met een opvatting op zich kun je het heel erg oneens zijn en er lelijke dingen over zeggen. Als je ziet wat die opvatting met iemand doet, doe je dat minder snel.

Kortom, de ervaringscultuur heeft zeer veel positieve kanten en is uit ons kerkelijk leven niet meer weg te denken. Tegelijkertijd zitten er lastige kanten aan. Eén daarvan is relativisme: jij ervaart het zus, maar ik ervaar het zo. Prima toch? Even goede vrienden. Lang niet altijd leidt dat tot een diepgaand geloofsgesprek. Door je terug te trekken op je eigen mening, negeer je eigenlijk het beroep dat de ervaring en de opvatting van de ander op jou doet.

Het kan ook omgekeerd. Je relativeert niet de ervaring van iemand anders, maar je verabsoluteert die van jezelf: ik heb dit zelf meegemaakt! Wie ben jij om er kritische vragen bij te stellen? Ik ervaar het zo en dus is het waar. Een beroep op ervaring breekt nogal eens op in een context waarin kennis ontbreekt, waarin verschillen tussen gemeenteleden heel groot zijn, maar waarin er wel samen beleid gemaakt moet worden.

3. De Bijbel in een cultuur van de ervaringen van liefhebbers

Op veel plaatsen in de kerk is terugkeren naar vroeger of behouden van wat er nog is, geen optie meer. Een eenvoudig beroep op de waarheid uit de traditie breekt stuk op het gebrek aan kennis daarvan. De verschillende belevingen die gemeenteleden als uitgangspunt nemen voor het geloofsgesprek maken een eenvoudig beroep op een absoluut criterium praktisch onhaalbaar.

De uitdaging voor de Protestantse Kerk anno nu is daarom: het geloofsgesprek te midden van verschillen leren voeren. In deze handreiking vertrekken we vanuit de overtuiging dat de Bijbel daarin een rol kan spelen omdat de Bijbel de stem is die aan de basis ligt van ons geloven. Zoals de kerkorde van de Protestantse Kerk dat aan het begin van de Romeinse artikelen zegt:

Levend uit Gods genade in Jezus Christus vervult de kerk de opdracht van haar Heer om het Woord te horen en te verkondigen. Betrokken in Gods toewending tot de wereld, belijdt de kerk in gehoorzaamheid aan de Heilige Schrift als enige bron en norm van de kerkelijke verkondiging en dienst, de drie-enige God, Vader, Zoon en Heilige Geest.

Te midden van alle stemmen die in de kerk aan bod komen, heeft God het eerste Woord. Dat wil niet zeggen dat onze stemmen en onze ervaringen het zwijgen moeten worden opgelegd. De stem van God klinkt te midden van onze stemmen en in het onderlinge gesprek over die eerste beslissende stem leren we te onderscheiden wat die eerste stem ons in het hier en nu te zeggen heeft.

Dat we dat zo stellen, is niet alleen een dogmatisch statement. Het is eerst en vooral een belijdenis. Vervolgens is het ook een belijdenis die zich elke keer opnieuw in de praktijk bewijst. De Bijbel is een boek dat niet stuk te krijgen is. In elke tijd opnieuw raakt het mensen en brengt het ze bij elkaar. De Bijbel roept ervaringen op, troost mensen in de diepten van het leven. Diezelfde Bijbel helpt geloofsgemeenschappen ook steeds opnieuw om nieuwe wegen te vinden om met verschillen om te gaan. Dat doet de Bijbel omdat het het boek van God is. Inspiratie hoef je niet op te vatten als de garantie dat er in de Bijbel geen enkele onjuistheid staat. Je kunt het ook opvatten als een uitdrukking van het bijzondere dat ons in de Bijbel gegeven is. De Bijbel is het boek dat ons met God in contact brengt. Zij scheidt relaties: de relatie met God en relaties met broers en zussen in Jezus Christus. Talloze Bijbelkringen over de hele wereld getuigen daarvan. Je kunt over de Bijbel spreken, je kunt de Bijbel zingen, je kunt in bibliodrama je eigen plek in een Bijbelverhaal ontdekken, je kunt er een quiz mee doen. De Bijbel verduurt de tijd.

In de aanwezigheid van Christus en de ruimte van de Geest

Vanuit een gelovig uitgangspunt kunnen we een stap verder gaan. We kunnen preciezer zeggen wat het lezen van de Bijbel voor ons geloof betekent:

We lezen de Bijbel in de aanwezigheid van Christus en in de ruimte van de Geest.

Dat betekent veel voor onze manier van lezen. Het lezen van de Bijbel staat niet op zichzelf. De Bijbel is geen heilsmiddel dat op zichzelf heil brengt, een soort toverdoos die je maar ter hand hoeft te nemen of hij 'werkt'. De Bijbel is een instrument in de handen van God die haar eerste en natuurlijke plaats heeft in de samenkomst van de gelovigen, in de liturgie. Dat is van belang om te voorkomen dat we met de Bijbel omgaan als een boek waar je willekeurig welk woord uit kunt halen om het als een waarheid te verabsoluteren of anderen voor de voeten te gooien. Het lezen van de Bijbel is wezenlijk op de lezende gemeenschap betrokken. Ook als we buiten de context van de eredienst in de Bijbel lezen, doen we dat binnen de ruimte van de gemeenschap van de gelovigen, als leden van het lichaam van Christus en binnen de ruimte van de Geest.

In gemeenschap met hen die ons voorgingen

We lezen de Bijbel dus binnen de gemeenschap van gelovigen. Dat zijn niet alleen de gelovigen die we nu om ons heen aantreffen. Het zijn ook al de gelovigen uit Israël en de volken die ons zijn voorgedaan. In het gesprek met de Bijbel als eerste stem, klinken stemmen uit het verleden mee. Dat is de vaststelling van een feit. Iedereen die de Bijbel leest, leest die bewust en onbewust met allerlei tradities in het achterhoofd. Het is ook een opdracht. Niet voor niets erkent de Protestantse Kerk de belijdenissen uit de traditie van de kerk als richtinggevend voor haar belijden in het heden. Ook bij die stemmen uit het verleden is het niet zo dat ze onze stemmen tot zwijgen moeten brengen. Stemmen uit het verleden zijn er om ons te inspireren. Ze zijn er ook om waarschuwingssignalen te zijn tegen eenzijdige manieren om de Schriften te interpreteren. De eerste stem van de Schrift gaat voorop, de stemmen uit het verleden klinken mee. Geen van beide stemmen kan zonder onze stemmen, waarmee we verkennen wat de Geest tot de gemeenten zegt. Resultaten uit het verleden bieden geen garantie voor de toekomst.

Als we stemmen uit het verleden een plaats geven bij het geloofsgesprek rondom de Bijbel, komt het er wel op aan welke stemmen dat zijn. Doen alleen die stemmen mee, die in later tijd als 'orthodox' zijn aangemerkt? Dat lijkt logisch, maar het beneemt ons juist het zicht op die orthodoxe stemmen. Wat als orthodox gaat gelden, is altijd fundamenteel bepaald door de tegenstemmen er omheen. Daarom verdienen ook juist die tegenstemmen onze aandacht. Ze kunnen ons op het spoor brengen van lijnen in de Bijbel die doorgaans buiten beeld blijven.

De Bijbel is een complexe verzameling boeken

We lezen de Bijbel te midden van de gemeenschap van gelovigen, te midden dus van alle grote en kleine verschillen die er tussen die gelovigen zijn. Dat is daarom belangrijk omdat die gemeenschap van verschillende gelovigen de spiegel is van de gemeenschap van verschillende stemmen in de Bijbel.

Deze verbinding tussen de verscheidenheid in de kerk en die in de Bijbel is niet vanzelfsprekend. In het vorige hoofdstuk hebben we de verschillen in de Protestantse Kerk getypeerd aan de hand van de omgang met de eenheid van de Bijbel. Juist die eenheid van de Bijbel was in de Verlichting het punt waarop de twee stromingen uiteen gingen. Het leek

één van tweeën: ofwel de Bijbel is een eenheid en dan ook het boek van God, ofwel de Bijbel is een historisch ontstane verzameling boeken die dan toch vooral menselijk is en feilbaar.

Het hangt daarom van je eigen geloofscontext af, hoe samenhangend je de Bijbel ervaart. Er zijn gemeenten waar de theologische spanningen die in de Bijbel aanwezig zijn nauwelijks voor het voetlicht komen. Het lijkt erop alsof de Bijbel eigenlijk in elk Bijbelboek of zelfs elk hoofdstuk ongeveer hetzelfde zegt. Die ene boodschap van de Bijbel kan overigens zomaar verschillend uitpakken. In de ene gemeente kan het zijn dat eigenlijk elke tekst uit de Bijbel lijkt te gaan over Gods plan met jouw leven, of over schuld en vergeving. Maar een eenduidige boodschap vind je zeker niet alleen in het traditionele of evangelicale deel van de kerk. In oecumenisch-liturgische gemeenten kan het lijken alsof het in de Bijbel steeds gaat over een rechtvaardige samenleving. Anderzijds zijn er gemeenten waar de Bijbel op zo'n manier aan bod komt dat de interne samenhang van al die verschillende boeken nauwelijks ter sprake komt.

Dat heeft grote consequenties voor de manier waarop je het geloofsgesprek voert, zowel binnen die gemeente als tussen gemeenten of gelovigen van verschillende pluimage. Als je gewend bent aan een Bijbel met een heel rechtlijnige samenhangende boodschap, zul je maar moeilijk kunnen begrijpen waarom andere mensen anders met de Bijbel omgaan. Het lijkt vreemd dat zij ook een punt menen te hebben in hun lezing van de Bijbel, terwijl ze heel ergens anders uitkomen dan jij. Het zal ook moeilijker voor je zijn te begrijpen dat broers en zussen in je gemeente radicaal andere geloofsopvattingen hebben dan je gewend bent.

De ruimte die je in de Bijbel waarneemt om anders te denken en te geloven, wordt weerspiegeld in de ruimte die je in het geloofsgesprek ziet om met elkaar van mening te verschillen.

Of anders gezegd: als je de Bijbel ziet als heel onsamenhangend, kun je maar moeilijk begrijpen dat anderen daar maar één heldere samenhangende boodschap in zien. Dus vind je het moeilijk om met die mensen het geloofsgesprek te voeren.

Op dit punt ligt er een uitdaging voor de Protestantse Kerk anno 2018: zijn we bereid om de patstelling in de omgang met eenheid en diversiteit zoals die in de afgelopen eeuwen gegroeid is, te doorbreken? De Bijbel is tegelijkertijd het geopenbaarde Woord van God *en* een intern divers en in de geschiedenis ontstaan boek. Het is niet of-of, maar en-en. Dat brengt ons bij het uitgangspunt voor de manier waarop we de Bijbel in het geloofsgesprek willen inbrengen:

De drie-enige God openbaart zich in en door de Bijbel, inclusief alle verschillen en ontwikkelingen die daarin aanwezig zijn.

Anders gezegd: de Bijbel is wat hij is. Zo heeft God hem aan ons gegeven. Daar zullen we het mee moeten doen. Dit uitgangspunt is cruciaal voor de samenhang tussen onze visie op de Bijbel en het geloofsgesprek. Onze visie op de verschillen in de Bijbel is de spiegel van onze visie op het geloofsgesprek. Het geloofsgesprek willen we voeren vanuit het geloof en het vertrouwen dat we elkaar als broers en zussen in Jezus Christus gegeven zijn. Dat we allen leden zijn van hetzelfde lichaam en mogen ademen binnen dezelfde ruimte van de Geest.

Dat kan alleen als we de verschillen die zich onder ons voordoen, niet zien als een gebrek, maar als een gave en opgave.

In de Bijbel als Gods openbaring gaan God en onderling verschil samen en daarom is dat in de christelijke gemeente ook zo. Willen we daar bij de Bijbel niet aan, dan kunnen we er in de gemeente en in de landelijke kerk ook niet mee omgaan.

Vanuit deze uitgangspunten zijn er lijnen te trekken naar de vraag hoe geloofsgesprekken rondom de Bijbel eruit zouden kunnen zien en welke problemen daarbij opduiken.

Niet elk Bijbelgedeelte leent zich voor elk geloofsgesprek

Het durven zien van radicale verschillen binnen de Bijbel helpt ook om te zien dat niet elke Bijbeltekst van hetzelfde gewicht is. Voor sommige gelovigen is dat een maar moeilijk te aanvaarden punt. Het is toch allemaal het Woord van God?! Elk woord uit de Bijbel is wel Woord van God maar dat betekent nog niet dat het allemaal op dezelfde manier en in dezelfde mate relevant is voor het heden.

Zo leent ook niet elke Bijbeltekst zich even goed voor een geloofsgesprek. Dat vraagt wijsheid in de omgang met de Bijbel, juist om de Bijbel recht te doen als het boek dat het is en zoals we het van God ontvangen hebben. Enerzijds vraagt het de wijsheid om niet zomaar een willekeurig woord als uitgangspunt voor een geloofsgesprek te nemen. Anderzijds vraagt het de wijsheid om niet elke keer terug te vallen op die gedeelten die je als groep of gemeente goed uitkomen, waardoor je elke keer bevestigd wordt in de opvattingen die je al had.

Overeenkomsten zien

Er is nog een tweede thema dat kan helpen om de rol van de Bijbel in geloofsgesprekken beter te begrijpen: overeenkomsten zien. Heel vaak als we de Bijbel met onze eigen situatie in verband brengen, maken we gebruik van een denkstap die we nauwelijks in de gaten hebben. Je leest bijvoorbeeld een tekst van Paulus waarin hij zegt: 'broeders en zusters, u...' Je leest die tekst, alleen of samen en onmiddellijk vraag je je af wat Paulus je te zeggen heeft als hij verder schrijft. Stilzwijgend heb je een sprong gemaakt van de broers en zussen in de Heer waaraan Paulus schrijft naar je eigen context. Die sprong is zo gewoon dat je er vaak niet eens meer erg in hebt. Zelfs als je met elkaar een heftig verschil van mening hebt over de tekst, zul je lang niet altijd naar die sprong teruggaan en je afvragen: heeft Paulus het eigenlijk wel tegen ons? Je hebt een overeenkomst gezien tussen de broers en zussen waar Paulus tegen sprak in de eerste eeuw en jezelf of je eigen gemeente in de eenentwintigste eeuw. Dat is nogal wat!

Voor zo'n sprong kun je trouwens heel goede redenen hebben. Het is dan ook helemaal niet verboden om zulke sprongen te maken. Bijna in elke preek worden zulke sprongen gemaakt. Als Jezus tegen zijn discipelen zegt: "Volg mij", concludeert de lezer dat Jezus tegen haar of hem spreekt.

Tegelijkertijd is het goed om te beseffen dat die 'sprong' niet in de tekst zelf staat. Dat kan ook niet, want de schrijver van de tekst kan niet voorzien in welke nieuwe verbanden de

tekst die hij schrijft, allemaal gelezen zal worden. God kan dat wel en als God de Bijbelschrijvers heeft geïnspireerd, kan God dat toch wel bedoelen, dat wij die sprong maken? Zeker, dat zou kunnen, maar dan nog is het de vraag of God dat in dit speciale geval ook doet. Regelmatig is het zo dat verschillen van geloofsbeleving iets met het zien van overeenkomsten te maken hebben.

Een overeenkomst die evangelicale gelovigen regelmatig zien, is een overeenkomst tussen wat Jezus doet en wat wij als gelovigen mogen of moeten doen. Jezus doet wonderen en hij belooft de discipelen dat ze 'grotere dingen zullen doen dan deze'. Voor sommige evangelicale gelovigen betekent dat heel concreet dat wij dat als nieuwtestamentische gelovigen ook mogen en moeten doen. We doen de Geest tekort als we denken dat alleen Jezus dat kon doen. Andere gelovigen hebben daar hun vragen bij: kunnen wij zomaar doen wat Jezus doet? Jezus spreekt tegen zijn discipelen die heel dicht bij hem staan, maar staan wij ook nog zo dicht bij Jezus?

Een ander voorbeeld van een overeenkomst die vaak stilzwijgend wordt aangenomen, is die tussen het volk Israël in het Oude Testament en de moderne staat Israël. Het thema 'kerk en Israël' leidt vaak tot heftige geloofsgesprekken binnen de Protestantse Kerk. Dat heeft alles met de vraag te maken hoe we de overeenkomst zien tussen de teksten in het Oude Testament en de situatie in het heden.

De lezers hebben een rol

Er zouden nog veel meer voorbeelden te geven zijn. Waar die voorbeelden ons van bewust kunnen maken, is dat in het gesprek rondom de Bijbel ook altijd de lezers een rol hebben. Daarom kunnen we de Bijbel nooit zomaar uit de context van de biddende en vierende gemeente losmaken. De gemeente moet elke keer opnieuw horen wat de Geest tot de gemeenten zegt. Ze kan de boodschap van de tekst voor het heden niet zomaar aan de tekst zelf overlaten.

Het criterium voor de kwaliteit van onze geloofsgesprekken is daarom niet de mate waarin ze op de Bijbel gebaseerd zijn, maar de mate waarin ze bijdragen aan de opbouw van de gemeente als lichaam van Christus. Een geloofsgesprek waarin voortdurend Bijbelteksten in het spel zijn, maar waardoor de gemeente als lichaam van Christus tot op het bot verdeeld raakt, kan uiteindelijk geen heilzaam geloofsgesprek zijn.

4. Praktische aspecten van het geloofsgesprek

Elkaar ontvangen als broers en zussen in Jezus Christus. Verschillen serieus nemen. Naar elkaar luisteren en elkaar vertrouwen. Het lijken hoge idealen die maar heel moeilijk haalbaar zijn. Daarom bespreken we in het laatste gedeelte van deze handreiking een aantal praktische aspecten van het geloofsgesprek. Gelovige overtuigingen en grote woorden over de drie-enige God hebben alleen betekenis als ze ook handen en voeten krijgen in ons concrete handelen.

a. Tussen veiligheid en uitdaging

Wie het geloofsgesprek voert, mag niet alleen goed naar de Heer, maar ook naar zichzelf luisteren.

Het geloofsgesprek voeren is belangrijk en goed. Het hoort bij het Koninkrijk waar Jezus ons toe roept, maar niet elk geloofsgesprek is ideaal voor iedereen. Het eerste probleem bij het voeren van een geloofsgesprek te midden van verschillen, is dat je misschien nauwelijks mensen tegenkomt met een radicaal andere opvatting dan jij. Dat ervaren we meestal als heel prettig. Het is vaak lastig om met mensen te moeten praten die heel andere opvattingen hebben. Daarom is het heel begrijpelijk dat we behoefte hebben aan mensen met wie we op één lijn zitten. Je zoekt een gemeente waar je je thuisvoelt en binnen die gemeente ga je iets doen wat je leuk vindt.

Deze manier van met elkaar omgaan in de kerk is onvermijdelijk, maar daarom nog niet ideaal. Ze leidt ertoe dat we het zicht op broers en zussen die anders geloven kwijtraken en van hen vervreemden. Begrijpelijk is het wel. Het geloof gaat over je diepste verlangens, je diepste drijfveren: je eeuwig heil. Als het om die dingen gaat, zoek je eerst en vooral veiligheid, warmte en eensgezindheid. Zeker als je zelf al niet zo vlot van tong bent, zijn al die gesprekken vreselijk vermoeiend. Je komt er met elkaar toch niet uit! Niet iedereen is direct in staat om als moderne gelovige met een stille teruggetrokken geest een heilzaam geloofsgesprek te voeren met een vlot van tong zijnde traditionele gelovige, of omgekeerd.

Natuurlijk kan het voorgaande heel makkelijk gebruikt worden om plezierig in je eigen kring te blijven zitten en geen geloofsgesprekken te voeren. Hoe begrijpelijk ook, het zou jammer zijn. Wel zullen we geloofsgesprekken vruchtbaarder voeren als we de menselijke maat daarbij in het oog houden. We moeten ons voortdurend van het uitdagende van een geloofsgesprek bewust zijn. Dan kunnen we juist van daaruit stappen zetten om anderen te bereiken. Ons geloof legt ons geen verplichting op die onze menselijke beperkingen negeert en er zonder pardon overheen gaat. Ons geloof gaat erover hoe onze beperkingen door Gods genade opengebroke kunnen worden tot heil van onze naaste en onszelf.

Het geloof in Jezus Christus nodigt ons uit om steeds meer en meer broers en zussen te worden met mensen waarmee we nog niet de beste maatjes zijn.

Soms dwingt het geloof in Jezus Christus ons om op te trekken met mensen die voorstander zijn van dingen waar wij hoe dan ook op tegen zijn, ook al weten we soms niet precies waarom.

b. Meer dan alleen rationeel nadenken

In ons geloof staat altijd meer op het spel dan alleen ons verstand. Er speelt vaak veel meer mee dan het al of niet geldig zijn van argumenten.

Mensen zijn heel verschillend. Dat vertaalt zich ook naar allerlei situaties waarin we geloofsgesprekken voeren. De één pakt de dingen graag rationeel aan. 'Zullen we gewoon de argumenten vóór onze standpunten op een rij zetten, vervolgens de tegenargumenten benoemen en daarna kijken welk standpunt de beste argumenten heeft?' Dat zou zomaar een voorstel kunnen zijn in een gespreksgroep tijdens een gemeenteavond waarop een

grote verandering wordt besproken. Of er wordt gezegd: 'Het gaat erom of we goede Bijbelse argumenten hebben!'

Het is daarom van belang om rekening te houden met verschillende motieven die in een gesprek een rol kunnen spelen. Waarom is een argument voor iemand belangrijk? Wat is er onder en tussen die argumenten nog meer te horen? Met veel van wat er in een gesprek gezegd wordt, wordt niet bedoeld wat iemand lijkt te zeggen. Het kan bijvoorbeeld zijn dat iemand op het wanhopige af met argumenten komt in een geloofsgesprek, terwijl de persoon in kwestie eigenlijk bedoelt te zeggen: 'Begrijp nu eens dat ik deze manier van denken vreselijk eng vind. Ik vind dat onze geloofsgemeenschap zo totaal de verkeerde kant op gaat. Ik bedoel niet een rekensommetje voor te stellen met voldoende argumenten tegen onder de streep. Ik bedoel deze enge en gevaarlijke ontwikkeling tegen te houden!' Als je in dit geval alleen op het niveau van de argumenten blijft, kom je niet verder.

d. Macht is overal

Machtsverhoudingen kunnen positief werken. Wie macht heeft, kan die ten goede gebruiken. Toch zijn machtsverhoudingen in een gesprek of bij het organiseren van een gesprek vaak hinderpalen om tot een goed gesprek te komen.

Dat komt vaak omdat de gesprekspartners zich er niet of onvoldoende van bewust zijn. Er zijn al machtsverhoudingen voor het gesprek begint. Om een voorbeeld te geven: als je als kerkenraad een gemeenteavond belegt over een gevoelig onderwerp, is er vaak al van een machtsverhouding sprake. Stel dat de kerkenraad van plan is over dit onderwerp besluiten te nemen. Je kunt er natuurlijk bij zeggen dat de gemeenteleden vrijuit mogen praten. Dat garandeert niet dat mensen ook echt het gevoel hebben dat dat kan. Als er een grote beleidsverandering op stapel staat, weet iedereen die meepraat al voor het gesprek wat er op het spel staat.

Of neem een andere situatie: een gemeente binnen de Protestantse Kerk deelt haar kerkgebouw al een tijd met een migrantengemeente, maar tussen deze twee gemeenten is er verder nauwelijks contact. De gemeente neemt het jaarthema serieus en wil graag het geloofsgesprek aangaan met de migrantengemeente. Ze stuurt de migrantengemeente een uitnodiging om elkaar te leren kennen, omdat het niet goed is dat de twee gemeenten zo langs elkaar heen leven. De leden van de migrantenkerk hebben eigenlijk niet zoveel behoefte aan gesprek, maar ze durven geen nee te zeggen. Opnieuw is er al sprake van machtsverhoudingen voor het gesprek begonnen is, hoewel het uitgangspunt vol goede bedoelingen was.

Ook als een gesprek gevoerd wordt, is er voortdurend sprake van machtsverhoudingen. In het traditionele deel van de kerk is een geloofsgesprek met oecumenisch-liturgische of evangelicale medegelovigen soms lastig. Stilzwijgend is er al een oordeel uitgesproken voordat het gesprek begonnen is. Dat hoeft helemaal geen persoonlijk oordeel te zijn. Het kan zijn dat iemand niet eens zoveel weet van de ander. Hij of zij is eenvoudigweg grootgebracht met de gedachte dat 'modern geloven' niet goed is. Dat alleen al brengt een ongelijkwaardige relatie teweeg. Dat is overigens omgekeerd soms ook het geval. Vanuit

oecumenisch-liturgische gelovigen is er vaak een bepaalde afkeer van de radicaliteit van traditionele of evangelicale kerkleden.

De vrijetijdscultuur die we in hoofdstuk 2 hebben besproken, speelt ook een rol bij machtsverhoudingen tijdens het gesprek. Steeds vaker zijn er in een geloofsgesprek mensen die niet professioneel opgeleid zijn, maar wel op één of andere manier meer kennis hebben dan anderen. Als liefhebber kan het zijn dat je de enige bent die een kennisvoorsprong heeft. Maar het kan ook zijn dat er twee of drie liefhebbers aan het geloofsgesprek deelnemen. Er is dan een machtsverhouding tussen de liefhebbers en de rest van de deelnemers. Kennis is immers macht.

Laten we eerst vaststellen dat deze liefhebbers vaak de redding van het geloofsgesprek zijn. Als je met z'n allen eigenlijk weinig of niets weet, is het erg moeilijk om met een Bijbelwoord of een ingewikkeld onderwerp verder te komen. Veel liefhebbers leveren een geweldige bijdrage aan het geloofsgesprek. Ze verrijken het en weten anderen enthousiast te maken voor een verdieping van hun kennis van het geloof.

Het is ook niet moeilijk om je voor te stellen wat er allemaal kan misgaan. Je enthousiasme over wat je allemaal weet, kan wel eens zo groot zijn dat je niet meer zo goed doorhebt dat de andere deelnemers dichtslaan. Ze hebben aan die stortvloed van informatie misschien helemaal geen behoefte. Ook kan het zijn dat je je als liefhebber niet helemaal bewust bent van de eenzijdigheid van bepaalde bronnen waaruit je hebt geput.

Wie macht heeft, heeft verantwoordelijkheid. Dus: wie een overdosis aan kennis heeft, heeft de verantwoordelijkheid om daar op een goede manier mee om te gaan. Dat geldt ook in een geloofsgesprek. Als je een overdosis aan kennis hebt, hoeft het nog niet de bedoeling te zijn om iedereen die kennis bij te brengen. Dat is een keuze en geen vanzelfsprekendheid, ook al heb je zelf misschien het gevoel dat iedereen echt meer zou moeten weten. Het kan helpen als je als liefhebber in ieder geval niet de leiding over het gesprek hebt. Dan kan iemand anders de ruimte nemen om je af te kappen of te corrigeren. Dat is toch ook de verantwoordelijkheid van de stille meerderheid: als de liefhebbers ontsporen, laat het weten! Hoe sensitief je ook bent op signalen van ongenoegen, als de anderen hun mond niet opendoen, is het soms heel moeilijk om de signalen op te merken.

e. Voor het aangezicht van God

Het markeren van Gods aanwezigheid tijdens het geloofsgesprek bepaalt het karakter van de ontmoeting. Het is een vorm van belijden, een daad van geloof. Van daaruit geef je dat geloof gestalte in het gesprek, hopen op een ontmoeting.

In de breedte van de Protestantse Kerk worden kringen, gemeenteavonden of andere kerkelijke bijeenkomsten lang niet altijd met gebed begonnen. Er is rond bidden in kerkelijke bijeenkomsten (anders dan de zondagse kerkdienst) in allerlei gemeenten een stevige aarzeling op te merken. Enerzijds is die ook wel begrijpelijk. Een plichtmatig gebed aan het begin van een bijeenkomst klinkt zo ouderwets. Voorgangers zijn bang mensen daarmee voor het hoofd te stoten. Anderzijds zijn er allerlei andere manieren dan een vrij

gebed voorhanden. Daarmee kunnen we bij het begin van een geloofsgesprek de aanwezigheid van God markeren en ons voor het aangezicht van God stellen.

Een minimale vorm zou een vorm zonder woorden kunnen zijn, waarbij je alleen aan het begin van het gesprek een symbolische kaars aansteekt en deze aan het einde van het gesprek weer uitblaast. Je kunt daar een verbaal moment aan toevoegen door een kort gebed toe te voegen. In het klassieke ritueel horen daar vervolgens een Schriftgedeelte en een psalmvers bij. Als iedereen zich daarbij thuis voelt, is daar niets op tegen. Als een geloofsgesprek expliciet rondom een Bijbelgedeelte plaatsvindt, ligt het ook voor de hand om dat gedeelte te lezen.

Materiaal om in de gemeente het geloofsgesprek aan te gaan

Afhankelijk van de mogelijkheden en voorkeur kun je gebruik maken van onderstaand materiaal. Dit overzicht is ook te vinden op www.protestantsekerk.nl/geloofsgesprek. Het overzicht dat hieronder volgt, is samengesteld vanuit de dienstenorganisatie.

Een opmerking vooraf: goed materiaal is nuttig, maar het aangaan van de relatie met een medemens is vaak doorslaggevend.

Het materiaal is verdeeld in vier rubrieken:

1. Geloofsgesprek in de gemeente
2. Geloofsgesprek met volgende generaties (geloofsopvoeding)
3. Missionaire geloofsgesprek
4. Geloofsgesprek met andersgelovigen

1. Geloofsgesprek in de gemeente

Opstap-vragen en Boek 'Back to basics - zeven cruciale vragen rond missionair kerk-zijn'
Spreken over geloof is kwetsbaar. Soms praat je niet 'zomaar' over dat wat diep zit en je leven raakt. Er kan ook sprake zijn van verlegenheid. Tegelijk willen we het geloof graag doorgeven aan de komende generaties. Kinderen stellen vragen. We ontmoeten collega's, burens en vrienden. Dan kan het ineens gaan over de grote vragen van het leven. Hoe vind je woorden? Kun je dat oefenen? Sake Stoppels en Nynke Dijkstra-Algra schreven het boek 'Back to basics'. Een paar opstap-vragen zijn: wie heeft jou geïnspireerd? Van wie heb jij geloven geleerd? Welke liederen, Bijbelgedeelten of teksten bemoedigen of troosten jou?

Videoserie 'Het geloofsgesprek'

De kerk is een geloofsgemeenschap waarin geloof wordt gedeeld. Dat gaat niet vanzelf. Soms is er sprake van verlegenheid. In het geloofsgesprek gaat het om de vraag wat wij geloven en hoe wij geloven, hoe wij leven met God en wat dit voor de dagelijkse praktijk betekent. Het geloofsgesprek is nodig in de kring van de eigen gemeenten, maar ook kerkbreed. Het geloofsgesprek heeft daarbij in het bijzonder het samen lezen van de Bijbel

nodig. Geen kerk zonder een open Bijbel. Het geloof is uit het gehoor. De Bijbel is bron en norm van de kerkelijke verkondiging. (Visienota 'De hartslag van het leven')

De scriba van de generale synode van de Protestantse Kerk, ds. René de Reuver, wil graag dat die woorden van geloof weer klinken. Dat brengt hem in gesprek met vier predikanten die woorden smeden – woorden die bedoeld zijn om in te wonen.

De predikanten zijn:

Ds. Martin van Dam (1983), hervormde gemeente Baarn

Ds. Mirjam Kollenstaart (1977), gereformeerde kerk Ottoland

Ds. Ad van Nieuwpoort (1966), protestantse gemeente Bloemendaal

Ds. Irma Pijpers (1982), protestantse gemeente Zutphen

Emmaüswandeling

Een beproefde methode is waar mensen twee aan twee elkaar iets vertellen over hun geloof. Dat kan thuis of in de kerk of tijdens de zogenaamde Emmaüswandeling. Twee mensen stellen elkaar vragen en gaan in gesprek.

Diverse spelvormen

Spelvormen bieden vaak de opening tot gesprek. Bekijk 'Tafelgesprekken', 'Ontmoeten', 'Kaarten op tafel' en 'Zinwijzerspel'.

Boekje 'Een goed gesprek'

Een goed gesprek, een boekje dat wil helpen om goede gesprekken te voeren. Korte analyses geven aan hoe het niet moet en hoe het juist wel kan. Met oefenmogelijkheden individueel, in tweetallen of groepen. Kijk op ekkleisia.nl.

2. Geloofsgesprek met volgende generaties (geloofsopvoeding)

'De Kletsklapper', 'Geloven met plezier' en 'Let the music play' bevatten eigentijds materiaal voor kinderen en jongeren. Kijk ook op jop.nl/werkvormen waar andere werkvormen over het geloofsgesprek te vinden zijn.

'Faithblocks' prikkelt met behulp van twaalf dobbelstenen je verbeelding en laat je in gesprek gaan over verhalen uit de Bijbel. De inzet van de verdiepingstenen helpt nieuwe verbindingen te maken van jouw wereld naar een verhaal uit de Bijbel en andersom. Faithblocks kan thuis gespeeld worden, in de klas, op club, in het jongeren centrum en op de ouderensoos. Kijk op youngholy.nl.

'Mensen zoals jij' is ontwikkeld met jongeren in kleine catechesegroepen. Passend bij deze tijd, interactief van opzet. Jongeren doen als vanzelf mee. Spelenderwijs en op belevingsniveau wordt ingezet bij actuele thema's die bij hen spelen. Ook Bijbelse personen spelen een rol. Zie 7plus1.nl

Bij de HGJB vind je onder de zoekterm 'geloofsgesprek' materiaal voor kinderen en jongeren. Kijk op hgjb.nl

3. Missionaire geloofsgesprek

Veel van genoemd materiaal is ook bruikbaar voor het gesprek met vrienden, familie of mensen in jouw omgeving, die vragen hebben over God of het leven, die interesse tonen in het levensverhaal van Jezus of die met jou een goede band hebben gekregen. We noemen hier ook:

De Alpha-cursus werkt volgens de methode van 'ontmoeten, vragen en ontdekken'. Tijdens ongeveer 10 interactieve en gezellige bijeenkomsten ontdekken de deelnemers wat het christelijk geloof inhoudt. Zie alpha-cursus.nl.

De basiscursus '7+1 ontmoetingen met God' houdt in dat de deelnemers samen eten, samen luisteren naar geloofsverhalen en kijken wat dat met mensen kan doen. Zie 7plus1.nl

Interessant voor jouw beeld van jouw geloofsgemeenschap en nuttig materiaal voor het missionaire gesprek is de serie videoportretten van nieuwkomers op internet. Aan de hand van deze portretten kunt u ook in gesprek gaan met potentiële kerkbezoekers of mensen die voor het eerst willen deelnemen aan een kerkelijke activiteit.

4. Geloofsgesprek met joden, moslims en andersgelovigen

Over ontmoetingen met joden biedt Kerk en Israël materiaal. Zie protestantsekerk.nl: zoek 'Kerk en Israël'. Zie ook het materiaal 'De Uitdaging' op joods-christelijke-dialoog.nl

Over ontmoetingen met moslims biedt Kerk in Actie i.s.m. met partnerorganisaties materiaal: bijvoorbeeld op geloveninsamenleven.nl. Bij ontmoetingen zou het aangaan van de relatie uitgangspunt moeten zijn. 'Interfaith' biedt materiaal voor het gesprek met christelijke en islamitische jongeren. Zie jop.nl en zoek 'goed gesprek'.

De Beraadgroep Interreligieuze Ontmoeting van de Raad van Kerken in Nederland biedt materiaal ter bevordering van de interreligieuze dialoog. Zie raadvankerken.nl en zoek 'interreligie'.

De dienstenorganisatie kan helpen een keuze te maken. Vragen? Bel met: 030 - 880 1880. Maandag tot en met donderdag van 09.00 – 21.00 uur en vrijdag: van 09.00 – 16.00 uur of mail info@protestantsekerk.nl